

Prof. dr hab. Piotr Chojnacki

maj 2021

Wydział Fotografii Uniwersytetu Artystycznego

im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Recenzja pracy doktorskiej

Pani mgr Katarzyny Kozery pt. „Społeczeństwo w stanie zagrożenia. Krawędź”, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki wszczętym przez Radę Wydziału Grafiki ASP w Krakowie.

Katarzyna Kozera urodziła się w 1980 roku w Krakowie. W 2004 roku ukończyła studia pierwszego stopnia na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie broniąc pracę licencjacką pt: „Od dokumentu do kreacji” w pracowni prof. ASP dr hab. Agaty Pankiewicz. Nadal kontynuuje studia drugiego stopnia na tym samym kierunku w ASP w Krakowie broniąc w 2006 roku pracę magisterską pt: „Przeobrazy. 12m2 nowej rzeczywistości” pod opieką promotorską prof. ASP dr hab. Agaty Pankiewicz.

Następnie w 2014 roku kończy Międzywydziałowe Środowiskowe Studia Doktoranckie na Wydziale Sztuk Pięknych ASP Krakowskiej. W międzyczasie w latach 2004 – 2005 oraz 2013 – 2014 studiuje również w Maryland Institute College of Art., Baltimor, MD, USA na Wydziale Photographic and Electronic Media.

W 2012 roku otrzymuje stypendium Ministra Edukacji Narodowej za wybitne osiągnięcia dla doktorantów na rok 2011/2012.

W 2013 roku Fundacja Kościuszkowska przyznaje jej grant na prowadzenie studiów i badań na amerykańskich uczelniach.

Mgr Katarzyna Kozera od ponad 10 lat uczestniczy w realizacjach wiodących pracowni

i studiów projektowych i architektonicznych w Polsce i na świecie zajmujących się projektowaniem i realizacją narracji multimedialnych, wystaw i ekspozycji muzealnych dotyczących obszarów tematycznych związanych z prawami człowieka i Holokaustem. Współpracowała z Cortina Production (USA), Unified Field Inc (USA), Nizio International Design (Polska), New Amsterdam (Polska), NoLabel (Polska), Clos Brothers (Polska), Platige Image (Polska), Tempora (Belgium), Qumak (Polska), WXCA (Polska).

Od 2017 roku pracuje w multidyscyplinarnym studiu projektowym Ralph Appelbaum Associates specjalizującym się w planowaniu i projektowaniu muzeów, wystaw, przestrzeni edukacyjnych i atrakcji turystycznych. W ramach obowiązków zawodowych jest odpowiedzialna za tworzenie koncepcji i narracji multimedialnych nowo powstających muzeów.

Niezwykle imponująca jest lista zrealizowanych przez Kozere projektów muzealnych począwszy od koncepcji do ostatecznej realizacji. Na liście tej znajdziemy ponad dwadzieścia ważnych obiektów muzealnych w Polsce USA i na Litwie. Realizacje te znajdują się między innymi w muzeach, centrach i innych ośrodkach w Warszawie, Wrocławiu, Katowicach, Gdańsku, Lublinie, San Felipe, Nashville, Charlestone, Waszyngtonie, Dallas, Huston i Michigan. Na osobne wyszczególnienie zasługuje Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej; to mała miejscowość, ale jakże znacząca.

Ten wybitny dorobek zawodowy, którym może wykazać się mgr Katarzyna Kozera upoważnia do zaliczenia jej do wybitnych profesjonalnych specjalistów w dziedzinie koncepcji i narracji multimedialnych współczesnych realizacji wystawowo – muzealnych.

Na podkreślenie zasługuje też fakt, że są to różnorodne realizacje. Część z nich dotyczy trudnego i bolesnego Holokaustu, ale są również takie jak Centrum Konserwacji Wraków Statków, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Marii Skłodowskiej – Curie, Centrum Scenografii Polskiej i Muzeum Osadnictwa w Texasie.

Jeśli chodzi o dorobek artystyczny to w swoim CV Katarzyna Kozera wymienia siedem wystaw: Quoting the City, Home Atmosphere, Body, Teren, Teren Prywatny, Tylko się rozglądam, które zostały zrealizowane w latach 2004 – 2014. Natomiast w Portfolio opisuje i prezentuje realizacje, które jak się domyślam leżą w szczególnym polu jej zainteresowań. Te zainteresowania definiuje jako Przestrzeń Publiczna. Są to realizacje: „Urban legend”, „Urban Speech”, „Bez Tytułu. Portret miasta...”, „Topografia relacji w przestrzeni publicznej”,

„Prze-obrazy. 12m2 nowej rzeczywistości”, „Prze-obrazy. 12m2 rzeczywistości”, „INHABITANTS”, „Passing by...” i „Obraz miasta”. Prace te można określić jako podejmujące problemy i analizujące kod języka wizualnego stworzonego przez reklamę oraz stawiające pytania o wpływ tych obrazów na społeczeństwo. Poszukiwania w tych pracach dotyczą analizy złożonych zależności pojawiających się w przestrzeni miasta i wpływu tych zależności na życie codzienne mieszkańców przekładających się na zbiorowy proces definiowania swojego miejsca w świecie.

Rozprawa doktorska jest podzielona na dwie części, podobnie zresztą jak tytuł dysertacji.

Na pierwszą z tych części „Społeczeństwo w stanie zagrożenia” składają się cztery podrozdziały „Wstęp”, „Ślad i odcisk”, „Przestrzeń publiczna oraz „Nie-miejsca”.

W tej części Katarzyna Kozera analizuje jakie przyczyny doprowadziły do zajęcia się problematyką poruszaną w pracy doktorskiej. Następnie prezentuje różne koncepcje rozumienia i interpretowania „Przestrzeni publicznej”. Tę refleksję sytuuje pomiędzy miejscem jakie stanowi stół rodzinny, przy którym „spotykają się całe pokolenia podczas rodzinnych uroczystości lub wydarzeń dnia codziennego” z jednej strony a z drugiej strony „światem reklamy” również jak to określa „tej dzikiej znajdującej się na budynkach, posesjach czy płotach” skutecznie zasłaniającej i ingerującej wizualnie tworzącej „nie-miejsca”. Analizując różne problemy dotyczące przestrzeni publicznej przytacza kluczowe pytania, które stawiają urbaniści, socjolodzy i badacze kultury. Sporo miejsca poświęca też analizie reklamy i jej wpływu na przestrzeń.

Drobiazgowej analizie poddaje również sposób fotografowania przyjmując we wnioskach tych rozważań konkretne wytyczne, trochę przypominające wytyczne Roya Strykera z ulotki adresowanej do fotografów Farm Security Administration. Całe szczęście nie ma to przełożenia na zaprezentowany zbiór fotografii. W kończących pracę zdaniach Kozera pisze, że „Te obszary wymykają się jakimkolwiek próbom logicznego porządkowania czy typologii. Wybór fotografii przedstawia te miejsca, które dla mnie „drgały” i najsilniej zapisały się w mojej mapie śladów i znaków.” A w Postscriptum autorka dodaje „Przyjęty układ ilustruje nieprzewidywalność, której doświadczałam podczas zbierania dokumentacji.

Miejsca, które „drżą” jako powód i pretekst do fotografii – to mnie przekonuje.

Druga część rozprawy doktorskiej nosi tytuł „Krawędź” i prócz prezentacji „dzieła artystycznego” zawiera historię pracy nad całością projektu. Autorka zastanawia się nad

inspiracjami, które zaprowadziły ją w takie a nie inne rejony poszukiwań. Dotyczy to zarówno wielowątkowych uwarunkowań społecznych zanurzonych w kontekstach przestrzeni zamieszkiwania, historii, relacji międzyludzkich, konsumpcjonizmu, wreszcie również refleksji dotyczących problemów praw człowieka. Ale również dotyczy to rejonów w które trafiła, jak sama pisze, „intuicyjnie lub kierując się doświadczeniem nabytym podczas zbierania dokumentacji”. Innym „przewodnikiem” w dosłownym tego słowa znaczeniu był zbiór fotografii polskiego fotografa żydowskiego pochodzenia Altera Kacyzne, który w latach dwudziestych XX wieku wykonał obszerną dokumentację życia polskich Żydów na zlecenie HIAS (Hebrew Immigrant Aid Society) czyli Towarzystwa Pomocy Żydowskim Imigrantom. Świat fotografowany przez Kacyzne zniknie bezpowrotnie 20 lat później a autor podzieli los tego świata pobity na śmierć przez Ukraińców kolaborujących z okupantem po wkroczeniu Niemców do Tarnopola, jego żona zostanie zamordowana w niemieckim obozie zagłady w Bełżcu. Podobny los spotka prawie wszystkich bohaterów zdjęć Altera Kacyzne.

Katarzyna Kozera przywołuje też losy własnej rodziny związane z wydarzeniami i doświadczeniami II wojny światowej, krewnych, którzy za udział w ruchu oporu i działania konspiracyjne zostali osadzeni w Auschwitz i tam zamordowani. Pisze, że o dużej części rodziny nie ma żadnych informacji, że poczucie tożsamości i przynależności kulturowej jej rodziny, podobnie jak wielu innych rodzin, zatarły się w mrokach historii.

Tą podróż można więc traktować jako osadzoną na kanwie świata, który przestał istnieć, podróż artystyczną w poszukiwaniu własnej tożsamości. Autorka pisze, że z pozycji emigrantki jaką jest z wyboru zaczęła stawiać pytania, więc postanowiła „wziąć głęboki oddech i zacząć formułować kwestie do rozważenia: od prostych pytań – pozwalających ustalić daty, lokalizacje, dane, które umożliwią zbudowanie rodzinnych genealogii, do pytań o pamięć w szerszym kontekście filozoficznym, psychologicznym, społecznym: jak konkretne fakty, wydarzenia wpływają na życie następnych pokoleń”. Podróż ta była również odnajdywaniem śladów i odniesień do wspomnień z dzieciństwa zasłyszanych przy rodzinnym stole, które jak pisze autorka „nieustannie dźwięczą mi w głowie i nie pozwalają pozostać obojętną”. Spośród kolejnych pytań, które pojawiły się po tej kilkumiesięcznej podróży i nowych doświadczeniach, Kozera zwraca uwagę na pytanie dotyczące tego jak granice rozumiane w sensie geograficznym, politycznym, kulturowym i mentalnym determinują nasze życie?

Katarzyna Kozera jako wizualny efekt tych poszukiwań przedstawia blisko 100 fotografii. Cykl ten dokumentuje byłe dzielnice żydowskie, cmentarze, getta, miejsca masowych mordów, egzekucji, ale również miejsca po synagogach czy domach modlitwy. Czym kierowała się autorka w tych poszukiwaniach? Jak sama pisze interesowała ją atmosfera miejsca, to co dzieje się dookoła, co przestrzeń „pamięta” a co zniknęło nie pozostawiając po sobie żadnego śladu.

Nieprzypadkowo ta część pracy nosi tytuł „Krawędź”. Jako motto tego rozdziału Kozera użyła tekstu Kevina Lyncha w którym zwraca on uwagę na to, że krawędź jeżeli pozwala na penetrację fizyczną i wizualną staje się bardziej szwem niż barierą – staje się linią wymiany, wzdłuż której dwa obszary są ze sobą zszyte. W kontekście poszukiwań tych drobnych znaków i śladów, które mogłyby wytyczyć i przywołać wspólną pamięć, która jak pisze Kozera „nadal tkwi w uśpieniu”, szczególnego znaczenia nabiera inspiracja pojęciem krawędzi w interpretacji Kevina Andrew Lyncha wybitnego amerykańskiego urbanisty pochodzenia irlandzkiego, który wniósł przełomowy wkład w planowanie miast. Jego koncepcja opierała się na badaniu wpływu czasu i historii w środowisku miejskim na kolejne pokolenia. Pierwsza fotografia w cyklu wypełniona jest wyłącznie bujnie porastającymi pokrzywami. Zdjęcie posiada opis „Tarczyn, getto”.

Kiedy 43 lata temu byłem pierwszy raz w Beskidzie Niskim zetknąłem się ze skutkami przemiany gęsto zamieszkałego wcześniej terenu w postapokaliptyczne pustkowie. Doświadczenie to miało wręcz mistyczny charakter. Prócz rosnących gdzieś tam jabłoni o istnieniu osad świadczyły kamienne krzyże, czasem pozostałości piwnic, rzadko z fragmentami sklepień oraz wszechobecne prostokątne wyspy pokrzyw porastające fundamenty. Śmieci i pozostałości gospodarki wzbogacają glebę w potas i fosfor a pokrzywa lubiąca takie gleby lepiej tam rośnie.

To zdjęcie pokrzyw jawi się jako kluczowe w całym zestawie. Mogło być wykonane dosłownie wszędzie a jednocześnie stanowi niezwykle mocne zaproszenie do podążania drogą tej niezwykle podróży po to by dostrzec i zapamiętać tę tytułową krawędź wzdłuż, której te obszary o których mówi Lynch są ze sobą zszyte.

A wracając do moich podróży – wypraw w Beskid Niski. Patrząc z perspektywy czasu mam pewność, że tamte doświadczenia w znacznym stopniu ukształtowały moją wrażliwość.

W moich późniejszych działaniach dostrzegam motywy nawiązujące do tamtych doświadczeń. Dlatego jestem przekonany o bezcennej wartości takich poszukiwań.

Konkluzja.

Biorąc pod uwagę dorobek artystyczny i zawodowy, oraz oryginalne dokonanie w postaci przedłożonego dzieła artystycznego i dysertacji składających się na pracę doktorską pt. „Społeczeństwo w stanie zagrożenia. Krawędź” stwierdzam, że mgr Katarzyna Kozera spełnia wszystkie wymogi określone w Ustawie o stopniach i tytułach naukowych. W związku z powyższym wnoszę o nadanie jej stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuki piękne i konserwacja dzieł sztuki.

Ziote Chojnacki